

Enyedi György egyházi beszédei.

(Folyt.)

A 98-ik concio (1. Tim. Cap. 6. „Ez világi gazdagokat intsed, hogy el ne hidgyék magokat“) a 353—364. lapokig terjed. Lázár példájára mutatva könyörületességre és jótékonyság gyakorlására buzdítja a világi vagyonban bővelkedőket; mert kiki csak sáfára az isteni gondviselés által reá bizott javaknak.

A 99-ik eltérőleg a többtől „Concio Funeris“, — tehát halotti beszéddel zárja be Enyedi prédikációinak harmadik sorozatát. Kakas Istvánné felett tartotta 1594-ben, a gazdag és előkelő patricius családból származó nő felett, a kinek kezével kapta a jövevény Kakas István, később híres ázsiai utazó, a piacezi Báthory-házat s a nagy vagyonnal együtt egy ideig csaknem döntő befolyását Kolozsvár belügyeibe, noha mint igazhívó katolikus „arianus“ polgártársai iránt nem valami nagy rokonszenvennel viseltetett.

Enyedinek a maga korában kiválóan híresek voltak halotti oratiói. Ezért s főleg beszéde hangjának bemutatása végett közlöm a rövid és klasszikus egyszerűségű bevezetést az érdekes felosztással együtt.

„Habita ad Tumulum Vxoris *Stephani Kakas*, quae mortua et sepulta est 7. July A. D. 1594. Sumpta 1. Thess. 4. w. 12. *Nem akarom penig, Atyám fiaí, hogy tudatlanságban legyetek az elaluttak felől*“.

„Noha mindenkor az holt testnek és tetemeknek csak látásából is (az ember) élete és magaviselésére hasznos tanúságokat vehet; de mivelhogy az többi között ilyen fogyatkozás vagyon bennünk, hogy az mit gyakorta látunk, ingyen sem elmélkedünk felölle: szükség néha az megszokott dolgokról is szorgalmasan gondolkodnunk; nem úgy, az mint némellyek, csak könnyen elmulatnunk és mennünk mellette. Mi lehet közönségesb és gyakrabban való dolog közöttünk, mint az embernek ez világból való kimulása? Mi lehet, az honnét több intéseket és hasznosb tanúságokat vehetnénk, mint innét? De mi lehet az, ki felől ritkábban s tunyábban gondolkodunk, mint erről? Mi penig, keresztyének, holott mostan azért gyűltünk ide, hogy az Isten népeinek dicsé-

retes szokások szerint ez mi megholt Atyánkfának testét tisztességesen az földbe takarítsuk, csak rövideden halljunk és tanuljunk ez testi kimulás és halál felől. Erre pedig alkotmatosságot és fundamentumat vegyünk az Sz. Pál mondásából 1 Thess 4. „*Nem akarom penigh Atyámfiái, hogy tudatlanságban etc.*“

„Ez néhány igékben három igen szép tanuságot foglal be az Apostol:“

„Elsőben, azt jelenti meg, hogy az halottak felől való értelem és tudomány hasznos és szükséges. *Nem akarom*, úgy mond, *Atyámfiái etc.*“

„Másodsor, szól az megholtak felől való szomorokodás és bánatról: *Hogy meg ne szomorodjatok etc.*“

„Harmadsor, az jövődő feltámadást egy fő erősséggel bizonyítja meg: *Mert ha hiszszük etc.*“

„Ezekről azért mi is csak egy néhány szóval szölljunk rend szerint“. (364—365. l.)

E bevezetés és felosztás után az egész beszédben a halhatatlansággal foglalkozik s a feltámadás kérdését tárgyalja. Szerinte sokan a halál avagy a megholtak felől való gondolkozást haszontalannak, semmit érőnek itélik; mások arról tudakoznak, disputálnak: „Az megholt embereknek lelkek hol vadnak az itélet napjáig? Mit csinálnak az feltámadásig? Mint férnek el az emberek ez földön, mikor mindnyájan feltámadnak?“ Enyedi hiszi a halhatatlanságot s bizik a feltámadásban. „Ez kettőnek meg kell lenni avagy hogy az Isten nem igaz, ki (mi) távol légyen tőlünk, hogy csak meggondoljuk is; avagy bizony van más élet, az hol igasság regnál, hogy az jóknak jól, a gonoszoknak gonoszul leszen dolga. Ez pedig külömben nem lehet, hanem ha feltámadunk; mert ugyanannak kell a jutalmat elvenni, az ki itt eselekedett és nem másnak . . . Másodsor, mind a szentírás mondja s mind az pogányok vallják, hogy az ember az Istennek legbősesületesb, feljebb való állatja; de ha nincs más élet, bizony az embernél nincs nyomorultabb féreg. Gondold meg, miesoda ez az élet? Bú, bánat, gond, nyavalya, úgy annyéra, hogy ha ki csak hallaná is, hogy elészámlálják ez életnek hitván voltát, nem kívánná életét“. (369. l.) Azután a halhatatlanságot a régiék hitével és meggyőződésével bizonyítja, a feltámadást az álom utáni ébredéshez s a természetnek tavaszi felujulásához hasonlítja. A bibliabeli példákra is gyakran hivatkozik s főleg Krisztus feltámadására, mely minket teljes bizodalommal tölthet el. Csak ezek után tér át az előtte fekvő halottra s Szt. Pál és Jézus szavai után (1 Cor. 7. Luc. 23.) boldognak mondja az elköltözöttet, kit az isteni kegyelem kivett e siralomnak földéről s megszabadított a reánk szakadó sok csapás

veszedelmétől. Végül könyörög az Istenhez, „hogy az mely kemény ostorát hozzánk huzta, avagy térítse el, avagy könnyebbitse meg: ne az mi érdemünk szerént, hanem az ő véghetetlen irgalmassága szerént cselekedjék velünk“. (373. l.)

Az egész beszéd ötödfél levélre terjed. A hosszadalmas, szalmát eséplő dogmatizálásnak, szójátékos elméskedéseknek vagy genealogiai kitérésseknek, mi a multban a prédikátoroknál rendes szokásban volt, nyoma sem található e beszédben. Sőt csaknem feltűnő, hogy mily gondosan kerül a családi vonatkozásokat. A befejező rész megváltoztatásával ma is el lehetne mondani e tárgyilagos halotti beszédet.

A negyedik triacas első beszédei mind politikai tartalmúak. Az ország vesztett a török háborúban s a végromlástól félti a szónok nemzetét. A C-ik concio a 82-ik zsoltárra („Úr Isten meg ne esendese djél . . .“ 1—14. l.) támaszkodik. (Czime az előlálló tartalomjegyzékben: *Precatio ad Deum hostibus ingruentibus.*) Érdekes, hogy a hitrokonságot Enyedi beszédében erősebbnek, igazabbnak vallja a természet és vér kötelénél.

„Azokat tartjuk atyánkfiainak, az kik velünk azon (ugyanaz) Istent tisztelik és annak akarátját igyekezik cselekedni. Az mint mondja Christus Urunk az apostoloknak: *Vos omnes fratres estis.*“ (12. l.) A beszéd végén reá tér a beszéd alkalmi okára is. A törökök és tatárok a magyar nemzet ismaelitái és agarenusai, kik veszedelmünkre ez idétt összeesküdtek. „Im az napokban az Úr büntetésének szele egy kevésé megütött vala, akkor még is sokan megrémülvén, jajgatnak vala. De az mint veszem eszemben, csak azóta is ismét az előbbi jó szokásunkra és erkölcsünkre tértünk, nem kell az gyász, az könyörgés, az bójtölés . . .“ „Ha az előbbi gonosságokat veszünk elé, bizony nem csak az, az mitől ez napokban megijettünk vala, hanem sokkal keservesb nyavalya esik rajtunk. Jobb embernek hazájában meghalni, hogynem idegen földön, pogán, istentelen népek keserves rabságában édes magzattal kénzöldni. Jó az mustra, jó az éles fegyver; de bizony mind ezeknél jobb és fogatosb az tiszta szüüből való imátság és Isten előtt való esedezés“.

Itt könyörgésre szólítja fel a népet. E hazafias szellemű rövid fehászt, mely egyetlen az egész kötetben, szórúl szóra itt közöljük:

„*Precatio ad sensum verborum explicatorum efformata*“:

„Noha Uram Isten, ha meggondoljuk, mely siralmas állapotra jutottunk, ugyan azt ítélnhetők, hogy te Felséged elfeletkezett róllunk és semmi gondot nem viselsz reánk: De hiszszük, hogy az mi bűneinkért, mellyekért nagyobbakat is ezeknél megérdemlettünk, vetettél az próbára és még tellyességgel színed és szemed elől el nem taszítottál; mert megígérted, Uram, hogy valakik (bárkik) az te híveidet háborgatják, azoknak nyavalyájokat (értsd: veszedelmöket) magadnak tulajdonítod. Hiszszük azt, hogy minket is az te szent fiadban, az mi Urunk Jesus

Christusban való hűt által az tied közzé számláltál és fogattál, és az kik méltatlan háborgatnak, azokon boszút állasz. Lásd meg, tekénes meg, Uram, az kegyetlen, kevély nemzetségeket, kik te szent Felséged ellen felemelték fejeket, szarvokat; és álnok tanácsokat formáltak (forraltak?) végeztek az te kicsiny sereged és kevés juhaid ellen; kik azt mondták: Jer! vesszessük el az Erdélyieket, és még sohol emlékezetben is ne maradjanak, fottig levágjuk őket. Egyenlő akarathból elvégezték és frigyot kötöttek az Tatárok és Törökök, hogy eltöröljjenek ez földről, kit kegyelmességedből az mi eleinknek lakó helljül engettél volt. Nincs, Uram, minekünk annyi erőnk és hatalmunk, hogy ezek dühösségének ellenne állhassunk. Azért csak te Felségedre vettjük szemünket, tölled várunk oltalmat. Hallgass meg minket, fiaidat, mi szent Atyánk, ki vagy mennyégben, megszenteltessék az te neved“ etc. (14. 15. l.)

A 101—103. prédikációkban is mind a haza sorsa fölötti aggodalom tölti be hazafias lelket. Egymás után következő alkalmakkor, az 1594-ki véres tragédia után mondta el e beszédeket, melyek méltán sorakoznak az imént bemutatott után. Szent leczkék: Psal. 82. v. 10. (megjegyzés: Convent, 127. conc.) Psal. 59. (Czime: Precautio pro pace pub.) Lucae, cap 21. (15. l. — 41. l.) Az elsőben Hunyadi Jánost és Mátyás királyt nevezi a magyarok hőségnek, „kiknek hadnagysága által az egeknek Istene jeles és örök emlékezetre méltó győzedelmeket adott az mi nemzetségünknek“. A másodiknak végén honfi keserve következő szavakban tör ki: „Méltán itélhetjük, hogy megharagudt az Isten mireánk és eltaszított tölle (magától). Megrendítötte, mozgatta országunkat mind külső ellenségnek reánk ütésével s mind belső visszavonással, egyenetlenséggel. Elég keserves dolgokat nézettet és hallgattat velünk, és méltán mondhatjuk, hogy epével, örömmel, eezettel etetett, itatott“. Bűnboesánatra int: „mert ha most, mikor az sulyok fejünk felett vagyon, még sem jobbulunk meg, ki remélhetné és várhatná felöllünk, hogy az megszabadulás után jámborbak leszünk“. Az Istenhez való könyörgésre hívja fel ezután hiveit s a prédikációt a szokott „amen“ helyett magyar módon így végzi: „*Legyen elég!*“

A 103-ik prédikációban (ezime: Patriae Calamitas deploranda) hazaszeretete következő érzelmes szavakban nyilatkozik:

„Elég nyavalyás dolog fegyver miá embernek levágnatni, elvezetni; de sokkal keservesb idegen pogány nemzetség közzé rabságra vitetni . . . De mind ezeknél keservesb az igaz hazája szerető embernek, ha érti, hogy országát, lakta földét, idegen pogány nemzetség birja, lakja; mert nem tudom, miképpen természet szerint vonsza az embert hazája és alattomban való szereteti vagyon hozzá“. (36. l.)

A 104-ik concio Proverb. cap. 24. v. 3. (ezime: Utilitas sapientiae), a 105-ik Esaiae cap. 63. v. 15-re van alapítva. (Czime a tartalomjegyzék szerint: Preces in calamitate constitutorum.) Ez utóbbi („Tekénes le Menyből . . . hol vagyon az te bosszuállásod?“) nevezetes alkalommal 1594. aug. 30-án, mindjárt a 12 erdélyi főúr elfogatása után készült, mint ez egy elmosódott oldaljegyzetből kitünik. A beszéd hangja nagyon ovatos, meglátszik rajta a lefolyt véres események hatása: az orator mind csak a zsidók régi dolgaival bajlódik, kiket az Isten azért büntetett, mert letértek az ő útairól s nem fér vala fogokra az Istennek parancsolatja. Csak a végén tetszik ki inkább a nép sorsán való aggodás, kiket a pogány igától, az utolsó veszedelemtől félt. (50—61. l.) Az sem érdektelen, hogy a másoló e beszédnél két helyen kihagyandónak jelölte meg a régi pogány bölesekre való hivatkozást, kiknek szavai Enyedinknél a a szentírásbeli helyeket sűrűn váltogatják.

A következő 106-ik beszéd (Psal. 120. ezime a tartalomjegyzékben: Benedictio in bellum proficeiscentium) már sokkal bátrabban nyilatkozik az erdélyi közállapotokról. „Mi is hadat akarunk indítani, avagy inkább el is indítottuk. Ő magában az hadakozás nem kárhoztatandó, mert a régi szent királyok is, mikor az szükség kívánta, hadakoztanak“. (70. l.) Sürgeti ezután a szoros, a kemény disciplinát. Élénken korholja a nép javait felduló s csak a prédán élő vitézeket. „Áldomás helyett átkot kiáltnak fejekre. Hallanád csak, azt hiszem, gyakran hallod is, mint áldnak. Bizony nem mondják, az mint az Israel fiai: Az Úr őrizze meg bejövésedet és kimenésedet! Hanem azt kiáltják sirva: Az Isten oda veszessen! soha egy se forduljon haza bennetek! megszakadjon nyakad lovad hátúról!“ Szeretné Enyedi, ha a békességben már felkészülnének a nemesek a hadra s példaképpen emlegeti a rómaiak fegyelmét. (61—74. l.)

A CVII-ik concio is a fennebbiek után illő thémát tárgyal. „Nem tudja az ember az ő végét“. Eccles. cap. 9. (74—82. l.) A CVIII-ik már egészen más mezőre tér át. (*Matth. cap. 18.* „Valljon s ki legnagyobb az Mennyeknek országában?“) Czime: De Ambitione fugienda. A 109-ik szintén közönséges prédikáció. (*Matth. cap. 8.* „S mikor ő bement volna az hajóban . . .“ 94—105. l.) Czime: De fluctibus vitae hujus. A 110-ikből (*Ad Ephes. Cap. 6. v. 10.* a tartalomjegyzékben ezime: Arma spiritualia Christianorum) meglepetésünkre kitünik, hogy Enyedi a korabeliekkel együtt hitte az ördögök létezését. „Nyilván vagyon, hogy afféle gonosz lelkek gyak-

rabban itt alatt az föld színén az emberek között forognak és az földnek mély barlangiban és lyukaiban is gyakran találatnak, miképpen az historiákból nyilván vagyon“. (114. 115. l.) E helyhez a másoló oldalt hosszabb magyarázó jegyzetet esatolt, de ez a vörös tinta elhalványulása miatt ma már merőben olvashatatlan.

A CXI-ik Conceio (*Ad Ephes. Cap. 6. v. 14.* „Álljatok annak-okáért felővedzvéen ágyéktokat igazmondással“ etc.) a lelkiismereti szabadságról szól és ezért egyike az Enyedi legnevezeteseb prédi-kációinak. A rajta keresztül vonuló szabad keresztényies szellemet legjobban jellemzi a következő kiszakított kis részletecske.

„Honnan (a Jézus példájából) mi elsőben tanoljuk meg, hogy nem az Christus és nem az apostolok tanítványi azok, az kik lelki embereknek, írásmagyarázóknak tartják magokat, és az ő ellenségekkel nem lelki, hanem testi és külső fegyverrel hadakoznak; nem az Isten igéjével, sem az bibliával, hanem tűzzel, vassal, tömlőczcel kergetik és üldözik azokat, az kik velek edgyet nem értnek. Nem cselekedte ezt soha Christus urunk; nem így tanít itt szent Pál. Az Isten igéje az egyházi embereknek szablyája. Az szájából kell ennek az kétélű törnek származni, akki megölje, megrontsa az hamisakat. Tennen magad bátor itéljed meg, mellyik követi az apostolok nyomdokát: Ők-é, kik vassal-tűzzel hadakoznak, vagy mi, kik az írással, az Istennek szent igéjével viaskodunk elleunek? Ők megölnék ugyan minket testben, de mi őket lélekben. Mi, ha meghalunk is, élünk; de ők mind tudományostól örökké elvesznek“. (125. l.)

A 112-ik prédikációban (*Esaiæ cap. 5.* „Az én bátyámnak énekét elmondom az én szerelmesemnek az ő szőlője felől;“ ezim a tartalomjegyzékben: *Ingratitudo summa, et eius poena*) két érdekes nyilatkozatot találtunk. Egyik történeti érdekű:

„Mikor amaz Lajos király, kivel az magyar birodalom elvesze az Mohács mezején, ez világra születék, azt mondja az historia, hogy nem vala bőr az testén, hanem orvossággal nőtetének bőrt rajta. Ez elég jelenség vala, hogy miképpen az ő testének bőre nem volt, azonképpen ő idejében az országnak nem lenne ótalma. Ha vigyáznánk azért, efféle dolgokból jövendőt ítélhetnénk¹ . . . Valljon s ki hallotta, hogy Erdélyben ilyen szakadások, földindulások, szokatlan helyyeken való vízfolyások löttek volna, mint ez két esztendőben? Jedzene ez ilyen valamit, ha kinek elméje volna az gondolkodásra. Mondom azért, hogy az mit ír az propheta, ugyan historia szerént is megtörténhetett, kivel az Úr Isten nagyobb dolgot és az országnak változását akarta jelteni. De ha szünte így nem lött volna is, ugyan szabad tanittásnak okáért efféle hasonlatosságokat gondolni. Sőt nem csak ilyeneket, az kik meg-

¹ Nyilván arra czéloz, hogy Báthory Zsigmond fejedelem markában vérrrel jött a világra.

történhetnek, hanem ugyan az kik lehetetlenek is“. (Itt rátér a cedrus és bogáncs közti allegoriára vagy példabeszédre, miről vette beszéde themáját. 131—132. l.)

Másik, még nevezetesebb mondása a kereszténység és zsidók közti viszonyra vet beható világot. Nevezetes e kijelentés a Geleji Katonától „Rabbinusnak“ csúfolt Enyedi józan gondolkozásának megismerésére.

„Mi szállottunk, lelki értelem szerint, az Israel flainak örökségeibe és helyekbe, az mellyeket testi és külsőképpen elvőttek volt régen az zsidók. Az Úr Isten plántált minket magas és kövér hegyen, az mint mondá az Apostol Hebr. 12. *Nem járultatok* etc. Ezen Isten az újtestamentumbeli pogánokat is bekörnyezé gyepűvel, sövénynyel, mert vélek közlé s nekiek is hirdetteté az ő szent törvényét. *Válogatott szőlők-ből ülteté, mert az jó olajfában, az régi szent patriarchákban booltá őket, úgy hogy immár minékünk is atyánk és elcink Abraham, Isach és Jacob, nem csak a sidóknak*“. (141. 142. l.)

A 113-ik beszédnek eleje és vége a legjellemzőbb. Az Apocalypsis 14. fejezetéből veszi hozzájok a szent leczkét ily erdélyiesen hangzó fordítással: „És más angyal jöve ki az templumból, ki menyben vagyon, annál is vala egy éles *kaczor*“. Czime: Descriptio calamit. publicae. Megjegyzés reá a tartalomjegyzékben: Correspondet huic, Con. 132. A beféjezés, mely felvilágosít az egész beszéd tartalmáról, így hangzik:

„Szükség, hogy viszontag mi is az elébbi gonoszságunkat hátra hadgyuk és az Istennek szent parancsolatiban igazán igyekezzünk jární. Így lészen, hogy az mi földi gyümölcsünknek is manuját megadja és mi magunkat is ennyi zürzavarban és sokféle ellenségink közt, testi-lelki háborgatóink közt békével megtart. Kit engedjen meglátunk és kostolunk ő szent felsége kegyelmességéből. Amen“. (143—154. l.)

A 114-ik beszéd a végefelé ismét politikai tartalmú (*Esa. Cap. 33*. „Jaj neked, ki praedálsz, valljon s nem jutsz-é te is praedára?“ 154—165. l.)

„Vajha ezeket mireánk és az mi állapotunkra alkalmaztatnók. De kérjük az Urat, hogy reánk és az mi ellenségünkre illesse, tapasztal-hassuk meg, hogy ez profetia mi reánk is nézett. Bizony, hogy nem sokkal külömb állapotban vagyunk, mint akkor valának az sidók. Sennacherib elpusztította vala Juda országát, minden erős várakat megvőtt vala; csak Jerusalemben szorultak vala az sidók, az kik megmaradhattak vala. Nem ugy vagyon-é dolgunk nekünk is? Az pogán török Magyarországnak minden fő városit, várait megvőtte, elfoglalta; az mi kevesen maradtak az szegény magyarok, mint egy Jerusalemben, ide Erdélyben szorultanak. Igen praedál az mi ellenségünk és minket megutál, semminek tart. Engedje meg az Úr, hogy ő is praedáltassék im-

már és utáltassék meg, mert igen elfáradott és megelégedett immár az sok praedával“. S ha Isten jó voltából legyőzné a magyar a törököt: „Sok hálaadásokkal és dícséretekkel az ő szent nevét felmagasztalóok, hogy ekképpen szállana mireánk az Ezechias királynak áldomása, telljesednék meg országunk itélettel és igassággal. Lenne az mi üdönknek erőssége az megmaradásnak bővölködése, az bölcsesség, az tudomány, és az mi kéncünk az Úrnak félelme, kinél ez jelen való életben embernek nagyobb boldogsága nem lehet“. (164. 165. l. Ezime a tartalomjegyzék szerint: „Poena crudelium“.)

A 115-ik prédikáció ezime a tartalomjegyzék szerint: „*Officium hominis Christiani*“. E kiválóan fontos beszédet alább egész terjedelmében közöljük.

A 116-ik beszéd ezime: „*Artes Pseudoprophetarum*“. Alapigéje: *Lucae cap. 13.* „Azon az napon jutának valami phariseusok s mondának neki: Eregy, meny el innét, mert Herodes“ etc. Merőben polemikus tartalmu s a vallásüldözés s főleg a katolikus hittérités ellen irányul. A végén Isten irgalmasságáért fohászkodik:

„Immár sem Jerusálemben, sem Garizin hegyen, sem itt, sem amott, hanem *mindenütt* tiszteltetik az Atya lélekben, igasságban, az mint mondja Christus urunk *Joan. 4.* Mi is azért ne gondoljuk azt, hogy igen kicsin és nyomorult országban és goromba elméjű emberek közt lakunk, azért az Isten igasságának fénye közénk nem hathatott és az ő igaz ismeretiben és tiszteletiben részünk nem volna. Igen kis falucska vala Bethlehem, fő város vala Jerusálem; de amott születék, itt megöleték Christus Urunk. Sőt inkább azon könyörögjünk, hogy az mi szent Atyánk a mely igasságnak lámpását felgyújtotta közöttünk, azt ne hadgya elalumi. Minden kemény szívöket és veszedelmünkre szándékozókat lágyítson hozzánk. Ha kik penig vakmerőképpen, szánt szándékból az ő felsége igasságát üldözik és eloltani akarják, azoknak minden tanácsokat bontsa el, hogy minden szándékok és igyekezetek füstben menjen, az ő szent igassága penig mindenütt győzedelmes legyen. Amen!“ (190. l.)

Sajátszerű és kiválóan fölemlítést érdemel az a megvetés, melylyel e kitünő s csak hivei javán munkáló főpap az ingatag és kegyetlen Báthory Zsigmond fejedelem iránt viseltetik. Vagy lehet-e egyébre magyarázni a prédikáció következő nem éppen kifogástalan kegyességü helyét:

„Innet *minden* bátorságot és szabadságot ne vegyen arra, hogy fejedelmét, előtte járóját tiszteletlen beszéddel illesse; mert *sokat cselekedett Christus urunk, az mi egyébhez nem illik.* Ő jól érté és által látja vala az embereknek gondolatját; tudja vala Herodesnek is csalárdságát. Más az, hogy bizonyos vala immár az ő halálának helyéről és idejéről. Azért bátorsággal beszél vala, tudván azt, hogy ő elébb és egyéb helyett meg nem halhat, hanem az hol az ő szent Attya elvé-

gezte. Azért *ha kiben chez hasonló bölcsesség és hűt nincsen*, fejedelmét illetlen szóval, *főképpen egyebek hallatára*, meg ne boszontsa“. (184. l.)

A 117—121. beszéd hiányzik kódexünkől. A fennmaradt tartalomjegyzék szerint a következő themákról szólottak.

A 117-ik: Mich. cap. 3. „Mondék: Halljátok meg Jacobnak fejedelmi és Israel házának hadnagyi“ etc. (191—202. l.) Czim: „Crudelitas et poena ty rannorum“.

A 118-ik: Matth. cap. 24. „Könyörögjete, hogy ne legyen az ti futástok télben avagy szombatnap“ etc. (202—215. l.) Czim: „De fuga calamitatum“. Hozzáfügesztett megjegyzés: Corresp. huie, con. 129.

119-ik: Esaiæ cap. 33. w. 7. „Ime az elküldettek kívül kiálnak és az békeséért bocsítatott követek“ etc. (215—226 l.) Czim: „Auxilium Dei in summa necessitate“.

120-ik: Jacobi cap. 1. „Legyetek penig az Igének cselekedői, nem csak hallgatói, megesalván magatokat“ etc. (226—238. l.) Czim: „De bonis operibus“. Megjegyzés: Corresp. Con. 124.

121-ik: Matth. cap. 1. „Az Christusnak penig születése ekképen lön: Mikor az ő Anyja Mária“ etc. (238—254. l.) Czim a tartalomjegyzék szerint: „De nativitate Jesu Christi“. Tehát karácsonyi prédikáció volt.

A 122-ik beszéd is tetemesen megesonkult. Alapigéje: Ephes. cap. 4. „Vessétek le az tü régi szokástok szerént való ő embert, ki az ő csalárd“ etc. E beszédnek a 254—262. lapon volt része hiányzik, s csak a befejezés maradt meg a 263—264. lapokon. Újeszten-dei beszéd volt, mely a mindjárt előtte álló karácsonyira következett. Czime a tartalomjegyzék szerint: „De regeneratione“.

A 123-ik beszéd alapigéje: Matth. cap. 2. w. 13. „Mikor penigh (az Magusok) haza tértenek volna, ime az Úrnak Angyala megjelenék Josephnek“ etc. E themával szemben a lap szélén következő megjegyzés áll: Quæ sequentur hæc verba applicantur Concioni 188. A beszéd érdekes befejezéséből álljon itt mutatványul a következő kis részlet.

„Te penig tanold meg, miképpen szokta az irás az prophetiákat az Christusra alkalmaztatni. Az ki vakolni (vakolni) akar és az világosságnál nem látni, ám *lássá!* De én azt mondom, hogy igen nehezen találnál, vagy talán csak edgyet sem oly prophetiát, kit az Christusra alkalmaztatnak az Új-Testamentumnak doctori, ki avagy historia szerént, vagy ábrázatban, vagy hasonlatosságban az előtt be nem telljesedett

volna. Miképpen ezt ez mostani helynek megmagyarázatjából is megértéd, hogy régen Israel népében betelljesedett vala ez, hogy az Isten Aegyptumból kihozta és hitta volt őket: betelljesedék Christus urunkban is. Telljesitse meg ő felsége mirajtunk is és hozzon ki, híjon ki az lelki Aegyptumból, hogy az ő szent akaratját és igaz ismeretét igazán megtanulhassuk és neki szentségben és igasságban szolgáljunk. Amen“.

(274. l.)

A beszéd czime a tartalomjegyzék szerint ez volt: „Providentia et cura Dei, praesertim in suos“.

A 124-ik concio az utolsó beszéd kódexünkben. Csak két első levele maradt fenn, a többit a még hátralevő kilencz prédikációval együtt erőszakos, gyors és igen tökéletlen munkával kivágták alkalmasint még a XVII. században. Alapigéje ez utolsó beszédnek: Ad Rom. Cap. 13. w. 11. „Továbbá megismervén az alkotmatosságot, hogy ideje immár az álomból felserkenünk“ etc. (275—278. l. Eredetileg 287. lapig terjedt.)

A még hátralevő beszédek a tartalomjegyzékből kivehetőleg ezek voltak:

125-ik: Joan. Cap. 5. „Azután találá Jesus azt az templumban és monda néki: Ládd-é, inmár meggyógyul“. Czime: Officium eorum, qui ex morbis convalescunt. (287—296. l.)

126-ik: Judicium. Cap. 7. (Megjegyzés felül: *Dispositio.*) „Azokáért Jerobáál, ki Gedeon is, éjel felkelvén és az egész nép vele“ etc. (296—301. l.) Megjegyzés oldalt: *Legatur tota Historia.* Czim: Belligerendi ratio.

127-ik: 7. Paral. Cap. 20. totius historiae dispositio. (301—305. l.)

128-ik: Dispositio capitis septimi Jeremiae. Czime: Causae interitus regnorum. (305—311. l.)

129-ik: Brevis explicatio capitis octavi Jobi. (311—317. l.)

130-ik: „Apocalyp. Cap. 6. explicatio. Czim: Gradus poenarum, quibus Deus etc. (317—324. l.)

131-ik: Psal. 129. „De profundis clamavi“ etc. (324—329. l.) Czim: Precandum et sperandum tempore calamit. etc.

132-ik: Psal. 136. Czim: Super flumina etc. (329—336. l.)

133-ik: Libri Paral. in fine. Dispositio Orationis Manassae. (336—? l.)

E 133-ik beszéddel végződik Enyedi beszédeinek IV-ik triacasza a sárospataki példány szerint s mivel a szám a C-dik prédikációval kezdődött, a IV-dik triacasza tévedésből 34 beszédet vett föl a szórakozott másoló.

A hit virágai.

— Imák a nők számára. —

XVIII. Reggeli.

Felébredt öntudatom legelső rebegése is legyen neked szentelve oh őriző pásztorom, ki e mai nap reggelére békességben fölvirasztottál. Nekem minden örömem, boldogságom és dicsőkedésem te vagy oh Isten egyedül! Téged látlak, kegyelmedre ösmerek a felkelő nap biborában, az est gyászfátyolában és az esti csillagok reszkető sugaraiban . . . Ugy tetszik nekem, hogy hatalmad, bölcseséged és atyai fényírásod jósága minden, a mit közel s távolban látok és hallok. A nappal és az éjszaka, a pihenés és a munkásság, a csend és az élet zaja: felváltva hirdetik örök törvényeidet.

Minden erő, minden hatalom, minden nagyság — csak gyengeség, gyarlóság és törpeség *a te fenségedhez hasonlítva*. Egészség és betegség, áldás és esapás, fény és árny, esend és vihar, közel és távolság, öröm és fájdalom, boldogság és kín: a te örök léted és végtelen kegyelmed jelci. Minden tünemény, minden változás: mindenható akaratomnak, paranesszavadnak következményei. A változás bármily leverő, de javunkat célzó, *mert te mindeneket javunkra igazgatsz* s a fájdalom sziklájából fakasztod fel számunkra a boldogság üdítő forrásait.

Nyugodtan hajtom minden estve ellankadt tagjaimat az álom karjaira, mert tudom, hogy atyai gondviselésed ringat; és esüggedetlen önérzettel kezdek minden reggel félbehagyott kötelességeim továbbmunkálásához, mert tudom, hogy a te mindenható erőd megdicsőíti magát az én erőtelenségemben.

Ezért vagy te nekem oh egyedül való Isten! minden örömem, boldogságom és dicsőkedésem, mert hitem sugja, hogy te minden sorsban és változásban: *velem vagy és nem hagysz el engemet!* . . .

Miért félek, miért rettegjek hát az élet küzdelmei között?!

Bár gyengeségem *megreszket*, de azért kétségbeesve nem félek